

## A kultúra forintjai

Egy kis üzem  
„takarója“

A Gyufaipari Vállalat szegedi telepe, a „gyufagyár“ nem tartozik a város legnagyobb üzemel közé. Naponta csak mintegy 380 dolgozó áll a munkagépek, munkaeszközök mellé, 80 százalékuk fiatal nő. Meddig nyújtózhat egy aránylag kis üzem a kultúra forintjain vett takarója alatt? Mekkora összegeket költöthet dolgozóinak művelődésére, szórakoztatására, szociális támogatására? Hogyan tudja „beosztani“ a rendelkezésre álló lehetőségeket?

1.

Az üzemi kultúrát húsz évvel ezelőtti hőskorát már csak porosodó emlékek őrzik. Az egyszervolt táncsoportból csak a gondosan őrzött ruhák maradtak, az üzemi színjátszókörnek talán már az emléke sem. Félton vigyáznak a megmaradt kellékekre, hátha egyszer valamelyik fiatalban megmozdul a tenni akarás. Általános vélemény, többektől hallottam, hogy ezek felett az üzemi „kulturbuzgálkodások“ felett eljárt az idő, a televízió házhoz szállítja a mozi, színházat, sokkal nívósabban, mint ahogy azt az üzem vállalkozókedvű munkásszínjátsoi szabad estéken összeeskábálnak.

Van ebben igazság, haladni kell a korrál, alkalmazkodni a megváltozott körülményekhez — de lemond-

ni, úgy érzem, nem lehet. Mert kultúrát, mint olyan, nincs a gyufagyárban. Kultúrtermük is bevételi forrásként szerepel az elszámolási rubrikákban — mint „terembér“. A kultúrát itt hangszórók közvetítik. Elég egy telefon bármely üzemszobából, s máris felcsendül a hangszórók torkából a kedvenc zeneszám. Jó munkához szép muzsikát! Az a furcsa, hogy mára igény sincs. Igényt várni pedig mindig egyszerűbb dolog, mint igényt teremteni. Mert ez a kísérletezés időt és energiát igénylő, izasztó és idegölő vállalkozás.

2.

A gyufagyár néhány tízezer forintját arra fordítja, hogy dolgozóinak nyugodt, kényelmes munkakörülményeket és kellemes szórakozási lehetőségeket teremtsen. A munkahelyi közérzetet igyekszik javítani, elősegíteni, hogy 99,5 százalékos szervezetségük állandó maradjon.

Üzemi étkezését tart fenn a vállalat, ahol napi 450-ért ebédelhetnek a dolgozók. A több mint 300 adagos konyhát viszont csak körülbelül 120 gyufagyári veszi igénybe, a többiek más vállalatok, üzemek dolgozói. Ez a furcsa ellemontás még inkább szembetűnő a gyári bölcsőde és óvoda esetében. A 22 kis bölcsődésből mindössze 3 „saját gyerek“, a 49 óvo-

dásnak pedig egyharmada. Rádadásul más üzemek nem támogatják anyagilag ezeket a vállalkozásokat. Miért tartják mégis fenn őket? Kell a bölcsőde, óvodai férőhely. Nem felszámolni kellene, hanem kapcsolatot keresni más vállalatokkal és együtt üzemeltetni.

3.

A szegedi strandon gyári kabin áll a dolgozók rendelkezésére, saját gondokkal, játékokkal, sportfelszerelésekkel. Nyáriás hétvégeken népes a strand gyufagyári kabinjának környéke. A vállalati üdülő Balatonszabadban fogadja a gyufagyáriakat. Arra persze kicseri, hogy minden család főidényben élvezhesse a balatoni nyár szépségeit, de a szakszervezet okos és körültekintő szétosztással igyekszik igazságot lenni.

Hagyomány már, hogy néhány száz forintos segélyt köti fiatalokat, a szülő kismamákat, azokat, kiknek családjában haláleset történt. Ebből a segélykeretből sokszor jut betegeskedő dolgozóknak is. Összel iskolakezdés táján, mikor nagyoktat kordul a szülői pénztárcájának gyomra, a gyufagyár támogatja sokgyermekes dolgozóit. Megünneplik a nőnapot is. A virágszál mellé az idén két konyharuhát is kapott minden nődolgozó.

Ez a kis vállalat, mely naponta 70 millió szál gyufát készít, kicsit furcsán gondolkozik. Dolgozóinak szociális, szórakozási igényeit igyekszik elsősorban kielégíteni. Úgy érzem, kis- és művelődés, a kulturális rováására. Szónoknak tűnik a kérdés, elég-e ez napjainkban?

T. L.

## Céhmúzeum

Kézdivásárhelyen bukeresti híradás szerint a régi városháza műemlék épületében megnyitották a céhművészeti múzeumot. Az új művelődési intézmény tíz egykori céh és ipartársulat, a fazekas, a tímár, a szűcs, a kovács és lakatos, a mézeskalácsos, a mészáros, az asztalos, a kalapos és a szabócéhek munkaműszereit mutatja be.

Szamos Rudolf:

## Káin szigete

2.

- Nem egészen. Mi megsarcoltuk a gazdagokat és adtuk a szegényeknek. A mi titkos társaságunk a szegények szövetsége volt.
- És mégis, a szegényekre lőttek Portella della Ginestránál.
- Azok vörösök voltak. Azok ellenünk voltak.
- De hiszen a hercegekkel szövetségetek.
- Azért szövetségetünk a hercegekkel, hogy leszámoljunk az új földesurakkal. Azért ültünk bele a kereszténydemokraták kosarába is... Aztán kiderült, hogy a hercegek is a kereszténydemokraták is a maffia zsákjában vannak. A római rendőrök, Verdiani és Scelba emberei, mind a maffia akaratának engedelmeskedtek... És én, ökö, bedőltem Scelbának. Csúnyán elbánt velem... En jártam nála Rómában. Sze mélyesen ígért meg nekem mindent. Mindent. Ertezt ezt, pajtás? Ezután végeztem Giulianoval, mert azt hittem, hogy ő elárult minket... de az anyja, aki az én nagyapám, Giuliano fölött bosszút esküdt és elátkozott engem. És látod, az átok fogott. Azért vagyok itt. Pedig azt hittem, ha megölöm Giulianót, három legyet ütök

Magyarország története  
képekben — hiányokkal...

Rohanó korunkban könyvnyiténünk kell az ismeretek szerzését. Ez világos. Erre szolgáló szokásos műfaj lett a képregény, vagy olyan munka, mely hiteles képanyaggal mutatja be történelmünket, s az egyes fejezetek élén álló szöveg csak érzékelteti a képeknek az egykorú valósághoz való viszonyát. Az elsőre példaként a Népszava hasábjain Móra Ferencnek most megjelenő „Aranykoporsó“ c. változatát tudnám felhozni. Az elhunyt, szelíd lelkű szerző bizonyára megdöbbenne, ha feltámadva látná, miképpen knockautolja főhőse, a rabszolgafüti, Maxentius, a császárfiat. Csodálkozhatunk ma ezen? A krimi korában bunyó nélkül nehéz sikerrel vinni filmre, vagy televízióra kalandokat, még akkor is, ha történetesen „klasszikus“ művekről is van szó. S itt az első hideg zuhany...

A második a „Magyarország története képekben“ (Bpest, 1971. Gondolat kiadó) c. munka lapozgatása közben éri a gyanútlan szegedi, vagy mondhatjuk bátrán, délvidéki olvasókat. S ez adja most kezünkbe a tollat is, mert ez a zuhany hidegebb az elsőnél, hiszen az utóbbi időben — főleg a televízió néze — máshoz voltunk szoktatva. A Népszava egy helyen láttunk egy statisztikát 1971-ről, mely olyasmit is mond, hogy az elmúlt évben Szeged volt a legtöbbet emlegetett város. (Itt alighanem Rózsa Sándorra, s a szegedi nyelvjárásra kell gondolnunk, s a televízió kapcsán ezideig még az egykori Lőcse viszi a pálmát.) A Tanácsköztársaság évfordulóján, este, a Stromfeld-drámaiban is gyakran emlegettek városunkat. Nekünk tehát van olyan történelmünk is, amelyet csak emlegetünk, de nem mutatunk. Hangsúlyozom: „is“ — mert van más történelmünk is, méltó hazánk történelme összefüggő egészehez, de ezt ebben a szövegből képtelen történetben sem nem emlegetik, sem nem mutatják...

A munka 2027 képet, illetve dokumentációt soroltat fel. Magában is elismerésre méltó óriási és szép mennyiség. Ezek között azonban elenyészően keveset találunk olyanokat, melyek Csongrád megyére, vagy a megye városaira vonatkoznak. Nem elégedhe-

tünk meg Szántó Kovács ábrázolásával, vagy néhány hőmezővársárhelyi céh-emlékkel. A dokumentumok között — hozzászámítva a szöveges kísérelő részt is — Szegedre vonatkozó csak alig tíz újunkra való akad. Nem lenne a különböző korszakokhoz méltó reprezentáns dokumentumaink? Igenis, vannak, de ezek közzététele nem arányos fővárosi kutatóknak azzal az ügyködésével, melyet városunk tudományos intézményeinél (múzeum, könyvtár, levéltár, egyetem stb.) évek óta tapasztalunk.

A mű összeállítóinak nagy érdeme a kötet gazdagsága és sokoldalúsága, bár (mint egyik bírálója már megjegyezte) „szembetűnő egy-két helyen az indokolatlan képi bőbeszédűség“. Szerzőknek nyilvánvalóan nem lehettek provinciális fájdalmaik, mert könnyű szerrel le tudtak mondani olyan dokumentumokról, melyek annál is értékesebbek, hiszen a sok elpusztult között megmaradtak Szeged és Csongrád megye „a népek országútján viselt történelme“ viharából. Ásatásaink során talált, európai viszonylatban is egyedülálló leletek, pl. a csorvai füstölő, a sok veduta, várképek (melyek között sok olyan van, ami külföldön készült), a kőbányák, középkori Mátyás-okleveleink közül — hogy csak néhányat említsék — lehetett volna válogatni. Azt meg egyenesen nem értjük, miért nem szerepel akár képen, vagy szövegben is a „két pusztaszeri honfoglalás“, a XVIII. századi boszorkányüldözés, a szegedi nagy, 1879-es, Európát fölrázó árvíz eseménye. A szabadságharcból szerintünk a könyv leggyengébb dokumentációs része) ugyancsak kimaradnak a helyi nevezetességek, a vörössípások, Rózsa Sándor, aki kétszázötvenöt történelmi alak volt, s mások. Nem találjuk nyomát még hivatalos közlésben sem annak, hogy egyszer-kétszer, ha rövid ideig is, de ebből a városból is irányították az ország sorsát. Tovább menve — egy Ráday-korszak nem volt lényeges az ország történelmében? Annak sem látjuk nyomát, hogy Szegeden francia megszállás is volt. Akárhogy vesszük is, a főlészabadosulás a déli végekről indult el (ma már a helye is meg van pontosan határozva), s itt mondták ki

azt is, hogy „lesz magyar újjászületés“. A sok „legelső“, az ország életét érintő helyi megmozdulásból, akárhánál sem kapunk jóformán semmit.

Az irodalmi részből hogyan maradhatott ki Dugonics András, aki korának egyik legnépszerűbb írója volt, vagy jelen századunkból Móra Ferenc, akinek némi vezető szerepe is volt forradalmi megnyilvánulásokban, s ugyanakkor másokat (pl. Juhász Gyula) megemlítenek?

S ezzel a felsorolással még nem is lőtünk el minden puskaporunkat. Ha ezek közül egy-kettő kimarad, nem szólhatnánk semmit, de a sok felsorolt, elhanyagolt tényező kissé feltűnő már. Keresve az okát, végül is, a könyv utolsó részében találjuk meg a magyarázatot: a gazdag (köztük sok külföldi, de főleg fővárosi) forrásjegyzék felsorolásában (15 oldalon keresztül) Pécs, Eger, Esztergom, Miskolc, Sárospatak, Pécel, Tata, Gesztos, Rákospalota, Csepel, Szolnok és Pannónia mellett szegedi intézménynek, gyűjteménynek nyomát sem leljük...

S ezért vegyes az érzelünk a munkával kapcsolatban. El kell ismernünk, hogy valóban sok újat hoz számunkra, vidékieknek is — de keveselnünk kell hiányai révén. Elvégre ehhez hasonló művekből kell, hogy megismerje, különösen a mai fiatalság, hazánk összefüggő történelmét.

Csongor Győző

## Várépítés

Immár tizenharmadik éve épül-szépül a Lőverekben a Taródi-vár. A győri Richards Finomposztógyár soproni telephelyének dolgozója, Taródi István még 1959-ben kezdte meg családjával e különleges építmény emelését. Az immár harmincnál is több helyiségből és négy toronyból álló soproni vár idegenforgalmi érdekesség: évről évre sok ezer látogatója, csodálója akad. A „várúr“ most azt tervezi, hogy a vár alatti alagutat kivezeti a várudvarra, láncos hidat készít, és a vár körül vízesárkot ás.

egyesapára: kegyelmet kapok és szabad leszek, ezt ígérte a belügyminiszter. Másodszor: megbüntetek egy embert, aki engem is belevitt egy esztelen gyilkos bandába. Harmadszor pedig örökölnöm mindazt a hatalmat, amit Giuliano megteremtett... Pajtás, nálunk, Sziófiában, a vendetta szent és kegyetlen törvénye uralkodik. Most nincs fegyver a kezemben, hogy megbosszuljam a politikusok árulását, de birtokomban van Giuliano feljegyzéseinek egy példánya, s ha azt én előadom, beleroppant néhány miniszteri bársonyszék. Ez lesz az én vendettám.

— Miért nem adta közre őket Viterbóban? — Te ezt nem értheted. Itt nem vagyok hazám földjén, de ha Palermóban tárgyalni kezdik peremet, és megkérdezik, miért öltem meg Giulianót, akkor indul majd meg a föld, mint ahogy Messinában rengett minden ház, amikor az Elena dühödt szelleme kitört... Ertezd már, cim-bora? Megbosszulok mindent és mindenkit.

— És aztán mit érsz vele? Néhány nagyfejű belebukik, de a maffián egymagad nem győzhetsz. A maffia utánad nyújtja kezét, és az életedet követeli... A történetek után pedig a vörösközhöz nem menekülhetsz.

— Igaz. A maffia már eddig is alkudozott a börörmre. En tudom ezt. De neked megmondhatom, én sem állok egvedül. Don Calò egész rohadó bandáját bele fogom dögleztetni a Carca pokolbűzös szakadékaiba. A potrohos vén gazember megtudja majd, ki is volt az a Gaspare, akit megbosszulni akart, akit eldobott, mint egy kifacsart citromot.

3.

... És ez így ment nap mint nap. Harmadik hete voltak már együtt, és egy füledt augusz-

tusi hajnalon Polacco arra ébredt, hogy Pisciotta bezárt tigrisként kereng ketcében.

— Mi történt veled, pajtás? — dugta fejét az átjáró rácsához Polacco.

— Szabadságot ígértek... Szabadságot! És itt rothasztanak halálra. Már Palermóban kellene lennem. Beszélni akarok... Beszélni!... En nem akarok addig meghalni...

— Ne siess el, pajtás — csillapította Pisciotta Polacco.

— Mit ne siess el? Az éjjel eljött hozzám Giuliano. Ide jött a cellába, és azt mondta: Gaspare, hiába jöttél, a vérem visszahull rád... Vagy megbosszulsz minket, vagy a pokol fenekéig rága csontodat kiontott vérem... — mondta Pisciotta, és a rácson átdugta kezét. A jobb keze fejére bal mutatóujjával igazgottan rábókolt. — ...Látod? Itt, Ezen a ponton cseppent rám a vére. Látod a foltot? Fekete vért, és ez nem jön le...

Polacco a felé ingatta: — Semmit se látok. Nyugodj meg. Barna a bőröd, és az a folt, ott, egy anyajegy Nyugodj meg, Gaspare. Ami megtörtént, annak meg kellett történnie... Azt az isten akarta úgy.

— Az isten? Azt mondd, az isten? Hát milyen isten az aki nem ismeri az igazságot? Milyen isten az, aki testvért öli meg?

— Hát, pajtás... szerintem túl nagy fába vágta a fejszét, főv velem, mindaz, amit csinálok, belekeveredtem a politikába, és a politika a maffiánál is kegyetlenebb... És te igazából azt sem tudod, mi is az a politika. Te csak mentél. Sem tanulni az azal.

(Folytatjuk.)